Plusko
BUĎ SOUČÁSTÍ SLOVÁCKÉHO DIVADLA!

Pracovní list

Dodo Gombár, Róbert Mankovecký:

Masaryk

Díl I. – před představením

1 Na co se můžete těšit?

- Čeká vás muzikál plný beatů, rapových a zpívaných pasáží.
- Hra je tvořena několika obrazy, které vám umožní vydat se po stopách Masarykova života.
- Seznámíte se s prostředím, ve kterém vyrůstal, s jeho osudovou láskou, také s jeho rolí ve sporu o pravost Rukopisů zelenohorského a královédvorského, s jeho kariérou pedagoga a prvního československého prezidenta, ale i s tím, jak zvládal svou roli otce čtyř dětí.

❷ Čeho se nemusíte obávat?

- Inscenaci si užijete, i když o Masarykově životě neznáte mnoho podrobností.
- Nenechte se znepokojit tím, že nestihnete pojmout všechny informace, které jsou řečeny v textu.
- Nebojte se vytvářet si svůj vlastní obraz o osobnosti TGM.

❸ Může se ti hodit I.: Obrázkový slovník osobností

- Pokud máte zájem, můžete se předem dozvědět něco o lidech, kteří byli s Masarykem spojeni a jejichž jména v inscenaci zaznívají. V případě, že se chcete nechat překvapit, přečtěte si o nich až po zhlédnutí inscenace. I to je vhodná varianta!

Ⓐ Muži 28. října 1918

- V roce 1918 se ve střední Evropě nežilo snadno. Zuřila 1. světová válka, a navíc udeřila mimořádná pandemie španělské chřipky. Ještě na začátku října nic nenasvědčovalo tomu, že by se měla situace změnit. S vyhlášením samostatného státu nepočítali ani ti, kteří o něj v exilu nejvíce usilovali – Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik.
- V pondělí 28. října 1918 se Antonín Švehla a František Soukup vydali převzít kontrolu nad Válečným ústavem obilí v Praze, aby zabránili odvozu potravin na frontu. Když začali vyjednávat s představiteli rakousko-uherské moci, s překvapením zjistili, že se všichni poddávají.
- Věci se daly do pohybu se zprávou o Andrássyho nótě. Šlo o prohlášení rakousko-uherského ministra zahraničí, kterým dával najevo ochotu Rakouska-Uherska usednout k mírovým jednáním.
- Ještě ten den večer muži 28. října připojili své podpisy pod první zákon Národního výboru. Zákon o zřízení samostatného státu československého podepsalo pět mužů – Antonín Švehla, František Soukup, Alois Rašín, Jiří Stříbrný a Vavro Šrobár.
- Revoluční národní shromáždění přijalo prozatímní ústavu, vyhlásilo republiku a jejím prezidentem zvolilo Masaryka. Ten se do vlasti vrátil před Vánoci vlakem, který po cestě vítaly davy československých občanů.

Alois Rašín (1867–1923)

- politická strana – Národní demokracie
- právník, ekonom a jeden z vůdců domácího odboje
- Za rakouského císařství byl dvakrát vězněn, a dokonce i odsouzen k smrti.
- V nové vládě zastával nelehkou funkci poválečného ministra financí.
- Úspěšně prosadil měnovou reformu a zavedl československou korunu.
- V roce 1923 byl na něj v Žitné spáchán atentát, na jehož následky po šesti týdnech zemřel.

Antonín Švehla (1873–1933)

- politická strana – Agrárníci (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu)
- Po vyhlášení samostatnosti se stal ministrem vnitra a podílel se na sepsání ústavy.
- Mezi lety 1922 a 1929 se stal trojnásobným předsedou vlády a proslul jako mistr kompromisů, jako praktický a klidný vyjednavač.
- Z politického života se musel stáhnout kvůli nemoci, které podlehl v roce 1933, konce první republiky se tak nedožil.

František Soukup (1871–1940)

- politická strana – Československá sociálně demokratická strana dělnická
- Byl ministrem spravedlnosti.
- Znepřátelil si Masaryka, když se během sociálních nepokojů v Praze přidal na stranu protestujících.
- Odstoupil z funkce a Masaryk si prosadil, že se v další vládě už neobjeví.
- Později se stal členem horní komory a postupně v Senátu zastával post místopředsedy a až do roku 1939 předsedy.
- Za nacistické okupace se dostal do hledáčku nacistů a byl i vězněn, což podlomilo jeho zdraví. Zemřel v pražském sanatoriu na Rašínově nábřeží.

Vavro Šrobár (1867–1950)

- politická strana – Slovenská národní strana
- lékař a jediný Slovák mezi muži 28. října
- Byl ministrem pro správu Slovenska, později i ministrem školství a národní osvěty a senátorem.
- Vyučoval také na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy, kde byl jmenován profesorem.
- Během druhé světové války figuroval v politickém odboji.
- Po skončení světového konfliktu se Šrobár stal dvojnásobným ministrem financí a po komunistickém převratu pak zastával vcelku bezvýznamnou funkci ministra pro sjednocování zákonů, kterou vykonával až do své smrti v roce 1950.

Jiří Stříbrný (1880–1955)

- politická strana – Československá strana socialistická
- Novinář a politik, který se v první československé vládě stal ministrem pošt a telegrafů, poté zastával i funkci ministra železnic a následně národní obrany.
- Masaryk jej viděl jako velmi perspektivního, postupem času se však jejich vztah zhoršoval.
- V pozdějších letech založil vlastní stranu Národní liga, která inklinovala k fašismu, po vzniku protektorátu však s okupační mocí odmítl spolupracovat.
- Ačkoliv s nacisty nespolupracoval, byl po válce odsouzen za zradu státu.
- Zemřel ve valdické nebo ilavské věznici roku 1955.

Ⓑ Jména dalších politiků, která v inscenaci zazní.

Karel Kramář (1860–1937)

- politik a vystudovaný právník
- Za Rakouska-Uherska člen mladočeské strany a poslanec Českého zemského sněmu.
- V roce 1889 založil spolu s T. G. Masarykem a J. Kaizlem realistické hnutí.
- Po vypuknutí 1. světové války stál u zrodu domácího odboje.
- Dne 14. listopadu 1918 byl zvolen prvním ministerským předsedou (premiérem) první československé vlády.
- Funkci ministerského předsedy Kramář vykonával do července 1919 a v žádné další československé vládě již nezasedl, nezískal ani vysněný post prezidenta.
- Až do své smrti v roce 1937 byl Kramář poslancem Národního shromáždění.

Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)

- slovenský politik, generál, vědec, astronom a meteorolog
- Za první světové války se stal letcem a bojoval ve francouzské armádě.
- Spolu s Masarykem a Benešem patřil k hlavním tvůrcům zahraničního odboje.
- Budoval československé legie.
- Po vzniku Československa se stal ministrem vojenství.
- Zemřel tragicky při letecké havárii krátce po návratu do vlasti.

Svetozár Hurban Vajanský (1847–1916)

- Slovenský spisovatel a politik, bojoval za práva Slováků v Rakousku-Uhersku.
- S Tomášem Garriguem Masarykem se názorově střetával – Vajanský více věřil v pomoc Ruska, Masaryk spíše v demokratický Západ.
- Jejich spor ukazuje rozdíl mezi „starou" a „novou" představou o budoucnosti Slováků.
- Vzniku Československa se nedožil.

Edvard Beneš (1884–1948)

- politik a státník
- V roce 1915 emigroval do Paříže, kde spolu s T. G. Masarykem organizoval zahraniční odboj.
- Po vzniku ČSR byl v letech 1918–1935 ministrem zahraničí.
- 18. 12. 1935 se stal v pořadí druhým prezidentem československé republiky.
- Během 2. světové války se podrobil mnichovskému diktátu, v roce 1938 odstoupil z postu prezidenta (abdikoval) a odletěl do Velké Británie, kde se podílel na zahraničním odboji.
- V Londýně později vytvořil exilovou vládu (1940–1945).
- V roce 1948 odmítl podepsat novou ústavu, opět abdikoval a v tomtéž roce zemřel.

Díl II. – po představení

Část první – forma a zpracování inscenace

1 Kdybys měl/a inscenaci popsat třemi slovy, která bys zvolil/a?

2 Jak bys inscenaci v pár větách popsal/a někomu, kdo ji neviděl?

3 Za jaký žánr bys označil/a inscenaci Masaryk?

a) činohra

b) opera

c) muzikál

d) balet

4 Jak jsi vnímal/a fakt, že osobu Masaryka hrálo 8 herců?

5 Jak by se podle tebe změnilo vyznění inscenace, kdyby Masaryka hrál jen jeden herec?

6 Dokázal/a bys vyjmenovat pár dalších postav, které se ve hře objevily?

7 **Zkus krátce popsat, co/koho pro tebe představovala barevná osoba v ušance.**

8 **Inscenace Masaryk je protkaná tzv. zcizováky. Vzpomeneš si, jaká se v nich rozebírala témata?**

9 **Proč myslíš, že byly v inscenaci zcizováky použity?**

10 **Může se ti hodit II.: Definice „zcizováku"**

ZCIZOVACÍ EFEKT – Divadelní prostředek, který vytváří odstup od znázorňované skutečnosti. Umožňuje na dané téma nahlédnout z jiného úhlu pohledu, odhalit skryté i známé okolnosti. Aktivizuje tak diváka, který se díky zcizovacímu efektu může o daném tématu zamýšlet nově, jinak. Herec v tu chvíli svou hrou neztělesňuje postavu, ale udržuje si od ní odstup.

(zdroj: PAVIS, Patrice: Divadelní slovník)

11 **Jak bys popsal/a hudební složku inscenace, kterou složil Róbert Mankovecký?**

12 **Jaké emoce a nálady v tobě vyvolávala?**

13 **Vzpomeneš si, které nástroje tvořily živou kapelu?**

14 Proč myslíš, že byli součástí inscenace koně?

a) protože vypadají dobře na jevišti

b) náhodou

c) protože se Masaryk koňů bál

d) kůň bylo Masarykovo milované zvíře

ZAJÍMAVOST: Koňů bylo na jevišti 6, což není náhoda.
Číslo šest bylo totiž Masarykovo oblíbené.

15 Dalším prvkem scénografie byly různé portréty osob. Vedle portrétů všech našich dosavadních prezidentů se objevilo ještě sedm osobností naší historie, poznal jsi některé z nich?

ZAJÍMAVOST: Proč právě tyto osobnosti?
Portréty, které jsi viděl/a na jevišti, byly vybrané osobnosti ze dvou anket – Největší Čech (projekt České televize po vzoru BBC) a ankety Nejpopulárnější Čech v zahraničí.

16 Co bys rád/a vzkázal/a tvůrcům a hercům inscenace?

Část druhá – osobnost TGM

17 Masaryk syn

a) Vzpomeneš si, jak se jmenovali jeho rodiče a co dělali za povolání?

b) Jak bys popsal/a jeho vztah k rodičům, který byl nastíněn v inscenaci?

18 Masaryk filosof

a) Pokus se popsat, jak k Masarykovi přistupovali pedagogové a kolegové, když usiloval o doktorát z filosofie.

b) Kterým otázkám se Masaryk ve své práci věnoval?

I. sebevraždám
II. myšlenkám na samostatný československý stát
III. právům opuštěných zvířat
IV. víře

19 Masaryk profesor

a) Dokázal/a bys vlastními slovy popsat pojem humanité?
„Humanita je náš poslední cíl národní a historický, humanita je program český." – T. G. M.

b) V inscenaci byl nastíněn vztah Masaryka a jeho studentů, jak jsi ho vnímal/a?

c) Jak jako pedagog působil na tebe?

20 Masaryk a rukopisy

a) Jak jsi vnímal/a v inscenaci Masarykův postoj k rukopisům?

I. pokus o vzpouru
II. pokus o zviditelnění se
III. pokus o pravdivý pohled na věc
IV. pokus o napadení národní identity

21 Může se ti hodit III.: Kauza rukopisy

Vraťme se do období českého národního obrození, kdy se od konce 18. století, a zejména v první polovině 19., rodil český jazyk, česky psaná literatura i kultura a společnost. Tato idea měla řadu příznivců, kteří se nebáli sáhnout k mystifikaci, k dezinformacím.

Václav Hanka v září roku 1817 prý objevil Rukopis královédvorský ve Dvoře Králové a ve stejném roce našel i Rukopis zelenohorský na zámku Zelená Hora. Rychlý sled nálezů obou rukopisů začal vyvolávat diskuzi.

V 80. letech 19. století se proti rukopisům postavili filozof Masaryk, lingvista Gebauer a historik Goll. Veřejnost je za to odsuzovala a stali se terčem nejrůznějších kritik a útoků. Masaryk se jako profesor filosofie postavil proti romantickému nacionalismu a tvrdil, že pravda je důležitější než iluze o slavné minulosti.

22 Masaryk manžel

a) Jak se jmenovala jeho manželka?

I. Elizabeth
II. Klaudie
III. Charlotte
IV. Lýdie

b) Co všechno ses o ní v inscenaci dozvěděl/a?

c) V inscenaci jsou zmínky jak o začátcích jejich vztahu, tak o jeho průběhu a závěru. Dokázal/a bys jejich vztah v průběhu let popsat?

23 Může se ti hodit IV.: Masaryk a jeho pohled na ženy

Dnes by se o Masarykovi zřejmě řeklo, že je feminista, jeho vztah k ženám byl v té době neobvyklý a výjimečný. Masaryk věřil v ženskou sílu, což dal najevo i tím, že si vzal jméno po své manželce. Právě seznámení s jeho budoucí ženou Charlottou hrálo v jeho pohlížení na ženy zásadní roli. Byla neuvěřitelně oduševnělá, intelektuálně založená a on v ní spatřoval skutečně rovnocenného partnera. Což v tehdejších dobách bylo výjimečné. S Charlottou Garrigueovou se Tomáš Masaryk seznámil v roce 1877. Jeho vyprávění o manželce později zaznamenal v knize Hovory s TGM spisovatel Karel Čapek.

„Byla naprosto nekompromisní a nikdy nelhala. Její pravdivost a nekompromisnost měly veliký výchovný vliv na mne. Dělali jsme všechno spolu, celé naše manželství bylo spoluprací," píše se v knize Hovory s Tomášem Garriguem Masarykem.

Nad postavením žen v rodině a veřejném životě se Masaryk zamýšlel už v roce 1907 během přednášek ve Spojených státech: „Já nevidím při bedlivém pozorování života rozdíl mezi rozumovým nadáním muže a ženy a myslím, že žena se hodí pro všecky práce a všecka zaměstnání učená, intelektuální a může být profesorem nebo lékařem."

(Zpracováno s využitím článku: Masarykův postoj k rovnoprávnosti žen byl ve své době neobvyklý, dnes bychom ho nazvali feministou; https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/tomas-garrigue-masaryk-zenska-prava-rovnopravnost_2311021018_trs.)

24 Masaryk prezident

a) Jak bys na základě toho, co jsi viděl/a v inscenaci popsal/a Masaryka jako prezidenta?

b) Se kterým z budoucích prezidentů vedl v inscenaci Masaryk rozhovor?

c) Dokázal/a bys vyjmenovat alespoň 5 našich dosavadních prezidentů, které jsi viděl/a na obrazech?

25 Masaryk otec

a) V inscenaci zaznělo několik informací o Masarykových dětech. Dokážeš přiřadit informace ke každému z nich?

HERBERT

Založil/a Červený kříž, byl/a ve vězení, vyhrožovali jí/mu smrtí, když byl otec v exilu.

JAN

Nejmladší ze sourozenců, cestoval/a s otcem po světě.

OLGA

Malíř/ka, rozvedený/á, zemřel/a mladý/á.

ALICE

Budoucí politik/čka, pomáhal/a Benešovi, trpěl/a depresemi.

ZAJÍMAVOST: Nejstarší byla dcera Alice, narodila se 3. května 1879, rok po ní přišel 1. května 1880 na svět syn Herbert, 14. září 1886 se potom narodil syn Jan, 2. března 1890 dcera Eleanor (zemřela 8. července 1890) a 26. května 1891 přišla na svět nejmladší dcera Olga.

b) Které z dětí ti bylo nejbližší a proč?

c) Jaký sis udělal/a obrázek o Masarykovi jako o otci?

26 Masaryk člověk

a) Které Masarykovy vlastnosti ti byly sympatické? Co jsi na něm, jako na člověku, ocenil/a?

b) Které skutečnosti ohledně jeho osobnosti se ti naopak protivily?

c) Jaké stránky jeho osobnosti tě překvapily?

d) Zkus v pár větách napsat, jak po zhlédnutí inscenace vnímáš Masaryka jako člověka, který jako každý z nás žil svůj život v dané době za daných okolností.

e) Co bys mu rád/a řekl/a, kdybyste se mohli setkat?

Tomáš Garrigue Masaryk – život a dílo v datech

- 7. 3. 1850 – narodil se v Hodoníně na jižní Moravě jako syn kočího a kuchařky.
- 1865–72 – studuje na gymnáziích v Brně a ve Vídni.
- 1872–76 – studuje na vídeňské univerzitě, kde získává doktorát filozofie. Jeho disertační práce má téma Podstata duše u Platóna.
- 1876–77 – pobývá jako soukromý učitel v Lipsku, kde se setkává s Američankou Charlottou Garrigueovou.
- 1878 – jede poprvé do Ameriky; 15. března uzavírá v New Yorku sňatek s Charlottou Garrigueovou a její příjmení připojuje ke svému.
- 1879 – habilituje se spisem Sebevražda jako hromadný společenský jev moderní civilizace a přednáší pak sedm semestrů na vídeňské univerzitě jako soukromý docent; narození dcery Alice.
- 1880 – narození syna Herberta
- 1881 – publikuje v němčině revidovanou habilitační práci o sebevraždě. Českou verzi pod názvem Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty vydává v roce 1904.
- 1882 – je jmenován mimořádným profesorem filozofie na nové české univerzitě v Praze. Řádná profesura je mu udělena až v lednu 1897.
- 1883 – zakládá měsíčník Athenaeum, časopis věnovaný kritickému zkoumání české kultury a vědy.
- 1885 – publikuje své hlavní filozofické dílo Základové konkrétné logiky: Třídění a soustava věd. V roce 1887 vychází jeho rozšířená německá verze.
- 1886 – narození syna Jana.
- 1886–88 – skupina vzdělanců sdružených kolem časopisu Athenaeum odhaluje jako novodobé padělky údajně staré rukopisy (Královédvorský a Zelenohorský), které měly dokládat ranou vyspělost středověké české kultury. Masaryk hraje v tomto odhalení důležitou roli.
- 1887 – jede do Ruska, kde diskutuje s Tolstým; znovu navštěvuje Tolstého v letech 1889 a 1910. Odmítá učení Tolstého o neodporování zlu.
- 1890 – narození dcery Eleonory, která umírá ve čtyřech měsících.
- 1891 – je zvolen do vídeňského parlamentu jako poslanec za mladočeskou stranu, ke které se připojil jako člen skupiny „realistů"; narození dcery Olgy.
- 1893 – vzdává se poslaneckého mandátu, nespokojen s planým radikalismem mladočechů a zklamán vnitrostranickými hádkami.
- 1895–98 – roky intenzivní tvůrčí práce, zasvěcené hlavně českým problémům. Masaryk formuluje své názory na smysl českých dějin a předkládá český politický program. Představuje se jako politický myslitel, jehož názory mají pevný mravní a náboženský základ. Publikuje spisy Česká otázka (1895), Naše nynější krize (1895), Jan Hus (1896), Karel Havlíček (1896), Otázka sociální (1898).

- 1899–1900 – dva procesy s Leopoldem Hilsnerem, židovským mladíkem obžalovaným z vraždy dvou křesťanských dívek, vyvolávají četné projevy antisemitismu v české společnosti. Masaryk vede kampaň proti rasovým předsudkům, zvláště proti pověře o židovské rituální vraždě.

- 1900 – spolu s některými svými stoupenci ze skupiny „realistů" zakládá novou politickou stranu, Českou stranu lidovou (realistickou), později přejmenovanou na stranu pokrokovou. Nemá s ní velký úspěch. V české politice má nová strana jen marginální význam.

- 1902 – cestuje podruhé do Ameriky. Přednáší na Chicagské univerzitě o české literatuře a historii a o obecných slovanských otázkách.

- 1907 – vstupuje znovu do vídeňského parlamentu jako poslanec realistické strany, zvolený s pomocí sociálních demokratů. Je poslancem až do první světové války, celkem po dvě volební období. Podniká třetí cestu do Ameriky a na sjezdu náboženských liberálů v Bostonu přednáší o náboženství v Rakousku. Navštěvuje české krajany v řadě amerických měst.

- 1907–08 – vede parlamentní akci na obranu svobody vědy. Hájí rakouského profesora Ludwiga Wahrmunda pronásledovaného za přednášku o rozporech mezi vědou a církevní doktrínou.

- 1909–11 – po anexi Bosny a Hercegoviny ostře kritizuje zahraniční politiku Rakouska-Uherska, zvláště jeho alianci s Německem. Hájí jižní Slovany obžalované z velezrady v procesu v Záhřebu. Svědčí proti historikovi Heinrichu Friedjungovi, aby se zastal rakouských Jihoslovanů, na které Friedjung zaútočil na základě falešných dokumentů.

- 1913 – publikuje v německém vydání první dva díly svého velkého spisu Rusko a Evropa, třetí díl vychází poprvé až v roce 1967 v překladu do angličtiny.

- 1914–17 – první světová válka – Masaryk se rozhoduje pro Spojence a jejich boj proti Rakousku-Uhersku a Německu. Jede do Itálie, Švýcarska, Francie a Anglie, v Paříži zakládá s Edvardem Benešem a Milanem R. Štefánikem Československou národní radu. V Rusku a ve Francii se formují československé vojenské jednotky.

- 1915 – syn Herbert umírá na tyfus.

- 1917–18 – Masaryk cestuje do Ruska. Po bolševické revoluci konsoliduje československou legii, která je prohlášena za část československé armády ve Francii a má se podle dohody s bolševiky přesunout na západní bojiště.

- 1918 – Masaryk přijíždí do Spojených států amerických. Francie a Anglie uznávají Československou národní radu jako de facto československou vládu a stejné uznání získává Masaryk od americké vlády. Ve Francii a v Itálii bojují čeští a slovenští vojáci proti ústředním mocnostem. V Rusku je československá legie v konfliktu s bolševiky, kteří sabotují její cestu do Francie. Českoslovenští vojáci kontrolují celou železniční magistrálu mezi Uralem a Vladivostokem a podle instrukce Spojenců prodlužují svou vojenskou přítomnost na Sibiři (poslední československý legionář se vrací do vlasti v roce 1920). V Praze volí revoluční Národní shromáždění Masaryka prvním prezidentem Československé republiky. Masaryk publikuje spis Nová Evropa, nástin poválečné evropské rekonstrukce.

- 1920 – je zvolen prezidentem podle nové československé ústavy. Do nejvyšší státní funkce je pak zvolen ještě dvakrát, v letech 1927 a 1934.

- 1923 – umírá manželka Charlotte.

- 1925 – pod názvem Světová revoluce vychází jeho kniha memoárů a politických a historických úvah o přelomové době, jejímž milníkem byla první světová válka.

- 1928 – Karel Čapek publikuje první svazek Hovorů s T. G. Masarykem. Ve formě dialogu s Čapkem vypráví Masaryk příběh svého života a v poslední části Hovorů přednáší své filozofické krédo.

- 1935 – Masaryk se ze zdravotních důvodů vzdává úřadu prezidenta.

- 14. 9. 1937 – umírá v Lánech.